

Storflor, Stein Arne

Forebygging av generasjonsoverføringer av omsorgssvikt og mishandling

Prevention of intergenerational transmission of neglect and abuse

Bacheloroppgave i Barnevern

Veileder: Juul, Randi Lise

Mai 2024

Storflor, Stein Arne

Forebygging av generasjonsoverføringer av omsorgssvikt og mishandling

Prevention of intergenerational transmission of neglect and abuse

Bacheloroppgave i Barnevern
Veileder: Juul, Randi Lise
Mai 2024

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for sosialt arbeid

Kunnskap for en bedre verden

Sammendrag

Tema for oppgaven er forebygging av generasjonsoverføring av omsorgssvikt og mishandling. Forskning viser til at omsorgssvikt og mishandling kan overføres fra en generasjon til en annen, og at dette kan få flere uheldige konsekvenser for barn. En trygg tilknytning til omsorgspersoner kan være avgjørende for barns videre samspill i felleskapet. Miljøet eller omstendigheten barn vokser opp i vil også være en avgjørende forutsetning for deres trivsel og sosiale fungering. Oppgaven vil belyse hvordan anerkjennelsesteorien til Axel Honneth kan bidra til å forebygge skjevutvikling. Her vil barns selvtillit, selvrespekt og selvfølelse bli sentral for å drøfte oppgavens problemstilling og utfordringer knyttet til denne. Hvordan barn kan oppnå sosial kompetanse, føle seg godtatt og kjenne at deres bidrag til felleskapet er verdifullt og anerkjent kan være nøkkelfaktorer når det kommer til å forebygge risiko for videreføring av omsorgssvikt og mishandling.

Omsorgssvikt og mishandling er et globalt problem som kan føre til flere utfordringer for barn og unge. Psykisk uhelse, utenforskap, lav inntekt og manglende utdanning er eksempler på noen av disse ulempene. I arbeidet med å forbygge slike forhold og redusere ulikheter i samfunnet, vil det være avgjørende å avdekke risikofaktorer knyttet til disse barnas omsorgssituasjoner. Det kan også være avgjørende at ulike arenaer i barns liv innehar kompetansen og viljen til å finne løsninger sammen. I den forbindelse vil tverrfaglig samarbeid og prioritering av forebyggende arbeid på systemnivå bli aktuelt. Universelle løsninger for å forebygge all omsorgssvikt og mishandling kan likevel være lite realistisk, fagpersoner må utøve skjønn i møte med hvert enkelt barn, og legge til rette for at tiltak tilpasses og treffer ulike behov for hjelp. Honneths anerkjennelsesteori kan gi en praktisk tilnærming på hvordan hjelpeapparatet kan legge til rette for og motarbeide omsorgssvikt og mishandling, samt forklare hvilke behov som bør dekkes for å unngå dette.

Abstract

The topic for the assignment is prevention of intergenerational transmission of neglect and abuse. Research indicates that neglect and abuse can be transmitted from one generation to another, with several adverse consequences for children. A secure attachment to caregivers can be crucial for children's continued interaction within the community. The environment or circumstances in which children grow up will also be crucial for their well-being and social functioning. The assignment will examine how Axel Honneth's theory of recognition can help prevent risk factors. Here, children's self-confidence, self-respect, and self-esteem will be central to discussing the assignment's issue topic. How children can achieve social competence, feel accepted, and perceive their contribution to the community as valuable and recognized may be key factors in preventing the risk of neglect and abuse in the next generation.

Neglect and abuse are global issues that can lead to several challenges for children. Mental health problems, social exclusion, low income, and lack of education are examples of some of these disadvantages. In efforts to prevent such situations and reduce inequalities in society, it will be crucial to uncover risk factors associated with these children's caregiving situations. It may also be crucial for various arenas in children's lives to possess the competence and willingness to find solutions together. In this context, interdisciplinary cooperation and prioritization of preventive work at a system level will be relevant. However, universal solutions to prevent all neglect and abuse may still be unrealistic, professionals must exercise discretion when dealing with each individual child and ensure that interventions are tailored to and meet various needs for assistance. Honneth's theory of recognition can provide a practical approach to how the welfare system can facilitate and counteract neglect and abuse, as well as explain the needs that must be met to avoid these issues.

Innholdsfortegnelse

1. INNLEDNING	4
1.1 TEMA OG PROBLEMSTILLING	4
1.2 AVGRENSNINGER	5
1.3 BEGREPSAVKLARINGER.....	5
1.3.1 Forebygging.....	5
1.3.2 Generasjonsoverføring	6
1.3.3 Omsorgssvikt og mishandling	6
1.4 OPPGAVENS OPPBYGNING.....	7
2. METODE	8
3. TEORETISKRAMMEVERK	9
3.1 BARNES DANNELSE OG UTVIKLING.....	9
3.1.1 Tilknytning.....	9
3.1.2 Mentalisering.....	10
3.1.3 Urie Bronfenbrenner bioøkologiske modell.....	10
3.2 ANERKJENNELSESTEORIEN	11
3.2.1 Kjærlighet	12
3.2.2 Rettigheter	12
3.2.3 Solidaritet	13
3.3 FOREBYGGING.....	13
4. NOEN FUNN FRA FORSKNING	15
4.1 OMFANGET AV OMSORGSSVIKT OG BARNEMISHANDLING I NORGE.....	15
4.2 FOREBYGGENDE ARBEID MOT GENERASJONSOVERFØRING AV MISHANDLING OG OMSORGSSVIKT	15
4.3 ANERKJENNELSESTEORIEN OG FORSKNING.....	18
5. DISKUSJON	20
5.1 KJÆRLIGHET OG SELVTILLIT.....	21
5.2 RETTIGHETER OG SELVRESPEKT	23
5.3 SOLIDARITET OG SELVFØLELSE	24
5.4 FOREBYGGING KREVER INNSATS FRA FLERE AKTØRER PÅ ULIKE NIVÅER	26
6. AVSLUTNING	30
LITTERATURLISTE	32

1. Innledning

1.1 Tema og problemstilling

Mange vil kunne si seg enig i at forebyggende arbeid er verdifullt og bør prioriteres. Forebyggende arbeid kan likevel fremstå uoversiktlig og lite håndfast, dette kan ha en sammenheng med kompleksiteten planlegging og gjennomføringen av forebyggende arbeid innebærer. Forebyggende arbeid som skal sikre barn og unges utvikling og velvære omhandler flere arenaer og nivå i samfunnet. Det er ikke bare foreldre som har en aktiv rolle i omsorgen for barn. Barn oppholder seg store deler av dagen i barnehage, skole og skolefritidsordninger. Forebyggende arbeid omfatter derfor flere instanser og arenaer i barns liv (Killén, 2013). Forebyggende innsats kan gi flere fordeler og bør prioriteres, forebyggende innsats har også dokumentert gode effekter sett ut fra et samfunnsøkonomisk perspektiv (Heckman, 2006). Killén (2013) savner en overgang fra ord til handling når det kommer til prioritering og iverksetting av forebyggende arbeid.

Det vil være en risiko for at omsorgssvikt og barnemishandling overføres mellom generasjoner og at barn på denne måten arver belastningene dette medfører. Disse belastningene kan gi helseutfordringer og dårlige levekår (Metzler et al., 2017). Forebygging kan være hensiktsmessig sett ut fra både et barnevernsfaglig perspektiv, samt et samfunnsrettet perspektiv. Dette åpner opp for å undersøke barns utvikling og samspill med omsorgspersoner, samt hvordan miljøet og omstendighetene rundt påvirker i både positiv og negativ retning. Et sentralt spørsmål i den sammenheng er hva som kan bidra til at individer tar initiativ til og evner å bryte sirkelen av omsorgssvikt og barnemishandling? I et samfunn med økende forekomst av sammensatte problemer blant barn og familier, trengs nye løsninger. Gode samarbeidsevner som kan føre til et godt og resultatfokusert samarbeid mellom ulike tjenesteutøvere og instanser, blir nødvendig for å kunne tilby et helhetlig hjelpetilbud. I samme grad blir et godt samarbeid mellom tjenestemottakere og hjelpeapparatet nødvendig for å skape endring og positiv utvikling rundt barns situasjon (Kinge, 2012).

I møter mellom mennesker oppstår det flere parallelle prosesser, egne erfaringer eller indre arbeidsmodeller kan spille en viktig rolle for hvordan individer tolker og responderer i slike situasjoner (Killén, 2013). Bakgrunn for valg av tema i denne oppgaven er blant annet egne erfaringer fra praksisperiode i barnevernstjenesten, der det ofte var sammenfallende at

omsorgspersoner som selv hadde opplevd vanskelige forhold i barndommen ofte sto i fare for å videreføre ulike risikofaktorer til egne barn. Jeg har derfor valgt å se nærmere på følgende problemstilling: «Hvordan forebygge generasjonsoverføring av omsorgssvikt og mishandling, samt sikre utviklingsstøtte til utsatte barn».

1.2 Avgrensninger

Besvarelsen vil ikke omhandle seksuelle overgrep, men avgrenses til omsorgssvikt og mishandling. Oppgaven omhandler både fysisk og psykisk mishandling, det vil legges mest vekt på den totale belastningen av ulike krenkelser mot barn når det kommer til konsekvenser og forebygging av disse. Oppgaven inkluderer internasjonal forskning, tema for besvarelsen vil likevel tolkes i en norsk kontekst og hvordan den norske velferdsstatens hjelpeapparat er organisert. Forebygging av omsorgssvikt og mishandling kan belyses fra ulike perspektiver, men i denne oppgaven har jeg valgt å belyse temaet ved hjelp av Axel Honneth`s anerkjennelsesteori.

1.3 Begrepsavklaringer

Her presenteres og forklares relevante begreper for oppgaven. I teksten brukes tjenesteutøver, fagperson, hjelpeapparatet, instanser og aktører som felles begrep for ulike deler av hjelpesystemet som kan bidra til barns trivsel og velferd. Barn, unge, familier, omsorgspersoner, foreldre og brukere vil benyttes for å beskrive ulike mottakere av tjenester fra hjelpeapparatet. Disse ulike begrepene brukes for å tydeliggjøre omfanget av hjelpere og brukere, samt for å få frem flere nyanser av språket. Tverrfaglig samarbeid eller arbeid vil benyttes som et felles begrep for samarbeid mellom instanser og fagpersoner, som er i kontakt med barn og familier for å bidra til hjelp og støtte. Tverrfaglig samarbeid er et eget tema i seg selv, og besvarelsen vil ikke gi noen detaljert beskrivelse for hvordan dette samarbeidet er organisert eller kategorisert.

1.3.1 Forebygging

Å forebygge eller forhindre omsorgssvikt og barnemishandling kan bestå av flere ulike tiltak og handlinger. Forebyggende innsats kan i denne sammenheng bestå av å hindre skadelige handlinger mellom omsorgspersoner og barn. Å styrke foreldres omsorgskompetanse som kan

bidra til at barn kommer i kontakt med seg selv og får brukt sine indre ressurser på å utvikle sosiale ferdigheter som gir rom for personlig vekst og fungering blir derfor sentralt. Å hindre at barn og unge utvikler psykiske lidelser og søker mot skadelige miljø er også viktige mål for forebyggende arbeid (Killén, 2013). I ny barnevernslov rettes ansvaret for å forebygge at barn og unge utsettes for omsorgssvikt eller utvikler atferdsproblemer til kommunen. Her skal kommunene utarbeide en plan for mål og gjennomføring av det forebyggende arbeidet. Dette innebærer også samarbeid mellom ulike etater innad i kommunen (Barnevernsloven, 2021, §15-1).

1.3.2 Generasjonsoverføring

Det forekommer ofte likheter når det kommer til foreldrestil og barneomsorg fra en generasjon til en annen. Erfaringer og opplevelser rundt disse temaene videreføres ofte til egne avkom, dette kan også gjelde holdninger og traumer som overføres direkte eller indirekte til neste generasjon (Killén, 2013). Hvordan omsorgspersoner reflekterer og forholder seg til sin egen historie kan gi konsekvenser for neste generasjon. Omsorgspersoner som bærer med seg en frykt for å videreføre belastninger fra egen barndom, kan i større grad være mottakelig og motivert for hjelp til å forebygge at dette gjentar seg til egne avkom (NOU, 2017: 12).

1.3.3 Omsorgssvikt og mishandling

Omsorgssvikt kan defineres som manglende handling som kan skade barn. Dette står i kontrast til mishandling der direkte handlinger forårsaker problem eller skade. Barn som blir utsatt for omsorgssvikt får ofte ikke sine grunnleggende behov dekt. Manglende beskyttelse mot potensielt farlige situasjoner eller manglende tilsyn for barnet i slike situasjoner, utgjør en potensiell fare for barnet. Fysisk omsorgssvikt omfatter blant annet manglende forhold rundt ernæring, bekledning og eller hygiene. Emosjonelt fraværende omsorgspersoner eller tilfeller der barn blir oversett og overlatt til seg selv når de trenger kontakt og respons er former for psykisk omsorgssvikt. Å introdusere barn for situasjoner det ikke er modent nok for eller bør ta stilling til, eller som tilhører voksnes verden kan også regnes som omsorgssvikt (Kvello, 2015).

Barn som utsettes for fysisk smerte og skader, er ofre for mishandling. Deres psykiske utvikling kan da stå i fare, da frykt og behovet for å forsvare seg kan være svært ressurskrevende kognitivt. Mishandling kan omhandle fysiske krenkelser som slag, spark og lignende krenkelser. Mishandling kan også være psykisk vold, der omsorgspersoner utsetter barn for ydmykelser, uhensiktsmessig kritikk, sarkasme, trusler og lignende. Omsorgspersoner som mishandler barn for selv å oppnå oppmerksomhet som et resultat av handlingen kan også regnes som mishandling (Kvelling, 2015).

1.4 Oppgavens oppbygning

Videre vil jeg i kapittel 2 forklare metodebruk, samt styrker og svakheter rundt denne, her vil det også bli redegjort for kartlegging av relevante kilder. Kapittel 3 tar for seg noe av grunnlaget for barns utvikling, både på individ og samfunnsnivå. Axel Honneths anerkjennelsesteori vil også presenteres under kapittel 3: teoretiskrammeverk, anerkjennelsesteorien vil også bli brukt i oppgavens diskusjonsdel. Det finnes mye forskning rundt tema omsorgssvikt og mishandling, og generasjonsoverføring av dette, i kapittel 4 vil et utvalg forskning oppsummeres i tre ulike underkategorier. Disse kategoriene er generasjonsoverføring av omsorgssvikt og forebygging, forskning som tar i bruk anerkjennelsesteorien og omfanget av omsorgssvikt og mishandling. Funn fra forskning vil senere bli brukt i oppgavens diskusjonsdel. Kapittel 5 tar for seg besvarelsens diskusjon og undersøker ulike utfordringer og områder for forebyggende arbeid, samt generasjonsoverføring av omsorgssvikt og mishandling. Kapittel 5 starter med å oppsummere funn fra forskning, før videre fremgangsmåte for diskusjon beskrives. Anerkjennelsesteorien brukes som grunnlag for diskusjon senere i kapittelet, i tillegg ligger miljøet eller omstendigheten rundt barn som et bakteppe for diskusjon rundt utfordringer knyttet til forebyggende arbeid og det å bryte generasjonsoverføring av omsorgssvikt og mishandling. Til slutt vil en oppsummering av oppgaven og standpunkt for problemstillingen presenteres som avslutning i kapittel 6.

2. Metode

Oppgaven benytter litteraturstudie som metode. Metoden har som mål å belyse og dekke sentrale og relevante områder innenfor valgt problemstilling. Metoden analyserer selektert litteratur og struktureres som en akademisk tekst, utvalgte kilder bør være troverdig og relevant for å besvare oppgavens problemstilling (Aveyard, 2010). Strukturerte søk ble benyttet for å kartlegge relevante kilder, dette må ikke forveksles med en systematisk kunnskapsoppsummering, som også er en form for litteraturstudie. Systematiske oversiktsartikler bruker en mer systematisk fremgangsmåte og innebærer strengere kriterier for gjennomføring. Her kreves det klare søkestrategier og en mer analytisk fremgangsmåte, der kilder i større grad har definerte inkluderingskrav (Nortvedt, 2007).

For å besvare oppgaven, ble primært Oria brukt for å finne relevant litteratur, men idunn.no og google scholar ble også brukt som supplerende kunnskaps baser. Underveis i prosjektet ble også kilder som det var referert til i originale kilder brukt i besvarelsen. Dette er referert til som snøballmetoden i «An introduction to systematic reviews» (Gough et al., 2012).

Følgende søkeord ble benyttet for å finne kilder som ble brukt til å besvare oppgaven: barnemishandling/ «child abuse», omsorgssvikt/neglect, «intergenerational transmission»/generasjonsoverføring, «early intervention»/forebygging og development/utvikling. Det ble benyttet filter som utelukket litteratur som var eldre en 10år, selv om bruk av snøballmetoden også ledet til eldre forskning og litteratur. Kilder ble deretter rangert etter tittel og sammendrag for å finne frem til mest relevant litteratur. Å ha en kritisk holdning når det kommer til kildebruk kan være viktig for oppgavens validitet. For å kunne utøve kildekritikk kan det være nødvendig med kunnskap rundt tema for oppgaven for å kunne vurdere og karakterisere litteratur. Kildekritikk blir derfor en vurdering av hvor relevant litteraturen er for å besvare oppgavens problemstilling (Dalland, 2020).

Førforståelse er mye omtalt i boken «metode og oppgaveskriving», hvilke erfaringer og oppfatninger vi har i forkant av en oppgave kan være med på å påvirke tolkningen og inkluderingskriteriene for ulike kilder. Å være bevisst sin egen førforståelse kan bidra til å skille mellom forutinntatthet og den nye forståelsen som skapes underveis (Dalland, 2020). Det finnes mye litteratur på området innen valgt tema for oppgaven. Dette kan bidra til at inkluderingsgrunnlag for relevante kilder i denne besvarelsen kan ekskludere kilder som også kunne vært relevant for å belyse oppgavens problemstilling.

3. Teoretiskrammeverk

3.1 Barns dannelse og utvikling

Omsorgssvikt og barnemishandling kan overføres mellom generasjoner, dette kan gi flere uheldige konsekvenser for barns utvikling. En trygg og stabil tilknytning kan bli avgjørende for hvordan barn tilegner seg strategier for sosial samhandling og muligheten for å danne og ta del i trygge og støttende relasjoner (Killén, 2013).

3.1.1 Tilknytning

John Bowlby møtte kritikk da han hevdet at tilknytning var et primært behov i seg selv og ikke bare et behov for ernæring og overlevelse. Likevel har tilknytningsteorien hans blitt brukt for å forstå barns atferd og konsekvenser av interaksjonen mellom barn og omsorgspersoner, samt kvaliteten av sosiale relasjoner senere i livet (Halvorsen, 2018). Bowlby forklarte tilknytning som et atferds system, barn utvikler tilknytningsatferd som sikrer nærhet til andre individer som kan bistå barnet med å takle motgang og utfordringer, og på denne måten gi barnet nødvendig beskyttelse og behov for nærhet. Barnets erfaringer rundt kontakten med omsorgspersoner bidrar til å danne indre arbeidsmodeller som er med på å predikere situasjoner og danner barnets egen oppfatning av muligheter for ivaretagelse av ulike behov (Bowlby, 1988).

Mennesker slutter ikke å være tilknyttet som voksne. Tilknytning påvirker hvordan opp og ned turer i parforhold håndteres og er en indikator for kvalitet og støtte i det sosiale nettverket, og muligheten til å være en del av trygge og støttende relasjoner. Tilknytning formes sammen med omsorgspersoner og graden eller kvaliteten av tilknytning vil avhenge av samhandlingen mellom omsorgspersoner og barn. Barn med utrygg tilknytning og mistillit til omsorgspersoner, vil kunne stå i fare for å bringe med seg dette til andre relasjoner. Det som fungerte som et forsvar for barnet i oppveksten med uforutsigbare omsorgspersoner, kan skape hindringer i et voksent parforhold som i utgangspunktet kunne hatt en trygg og støttende funksjon. Disse erfaringene eller indre arbeidsmodeller er også utgangspunktet for hvordan omsorgspersoner kan danne kjærlige og sterke bånd til egne barn (Kvello, 2015). En utrygg tilknytning kan derfor stå i fare for å overføres mellom generasjoner.

3.1.2 Mentalisering

Det å forstå og ha et reflektert forhold til egne og andres emosjoner kan være nyttig for å forstå reaksjoner under sosial interaksjon, samt bidra til muligheten for at egne tanker og intensjoner formidles på en hensiktsmessig måte. Å forstå andres behov, samtidig som en har et bevisst forhold til egne indre prosesser og hvordan dette oppfattes av andre kalte Peter Fonagy for mentalisering (Fonagy et al., 2004) Mentalisering kan sies å være en videreutvikling av Bowlby's tilknytningsteori. Der tilknytningsteori forklarer hvordan og i hvilken grad forventningene våre gjenspeiler virkeligheten og avhenger av indre arbeidsmodeller, så er mentalisering evnen til å forstå andres emosjoner og justere egne emosjoner og reaksjoner til den spesifikke situasjonen. Fonagy's mentaliseringsteori skiller seg fra tilknytningsteori ved at den flytter oppmerksomheten fra biologien og overlevelses mekanismer til sosial kompetanse (Halvorsen, 2018). God mentaliserings evne innebærer som nevnt tidligere en forståelse for motivasjonen bak egne og andres handlinger. Selvinnsikt, empati, selvregulering og emosjonell tilgjengelighet kommer også av god mentaliserings evne. Prosessen mellom omsorgspersoner og barn, der barnet opplever seg sett og på den måten også forstår seg selv bedre kalles speiling, noe som gir barnet muligheten til å forstå at det finnes flere sannheter enn sitt eget. Ved speiling gjengir omsorgspersonen barnets emosjoner på en billedlig måte, men samtidig viser omsorgspersonen at det ikke oppleves likt for han eller henne (Kvello, 2015).

3.1.3 Urie Bronfenbrenner bioøkologiske modell

Den bioøkologisk modellen utviklet av Urie Bronfenbrenner bruker sosiale, psykologiske og biologiske aspekt for å forstå barns utvikling. Modellen har et holistisk syn på hvordan barn integreres i samfunnet og hvordan samfunnet eller omgivelsene får konsekvenser for barns utvikling. Modellen tar for seg dynamikken mellom barn og omgivelsene. Dette kan komme til nytte når det skal utarbeides hjelpetilbud som er tilpasset ulike familier i krise, et tverrfaglig samarbeid kan også bli aktuelt i denne sammenheng. Modellen er delt inn i fem system: mikro-, meso-, ekso-, makro-, og krono systemet. Mikrosystemet er miljøet der barn oppholder seg mest, eksempel hjemmet eller skolen. Dette miljøet preges av direkte kontakt og nære relasjoner. Barn eksponeres stadig for nye mikrosystem underveis i oppveksten, dynamikken og prosessen mellom mikrosystemene utgjør mesosystemet. Eksosystemet påvirker barn indirekte, ulike institusjoner og enkelt individer påvirker her barns utvikling

uten at barn er i direkte kontakt med vedkommende eller den aktuelle instansen. Media, politi, politikere og frivillige organisasjoner kan være eksempler fra eksosystemet. Makrosystemet legger rammene for samfunnet og representerer politiske føringer, som igjen gjenspeiler samfunnsmedlemmers muligheter og rettigheter. Hvordan individers personlige preferanser og omgivelsene samspiller foregår også innenfor makrosystemet. Kronosystemet består av tidsdimensjoner som forklarer hvordan den vedvarende utviklingen mellom mennesker og systemene foregår over tid (Bronfenbrenner, 2005).

Prosesser mellom barn og miljø påvirkes av hverandre og får konsekvenser for barns utvikling og samhandling med andre, denne prosessen er gjensidig. Den bioøkologiske modellen inkluderer ikke forutsetninger for materielle goder, maktinnflytelse eller levevilkår. Tjenesteutøvere kan likevel velge å se familiers utfordringer i lys av slike aspekt hvis den bioøkologiske modellen benyttes i arbeidet med utsatte barn og familier. I praksis bør modellen brukes i tett samarbeid med klienter for å synliggjøre og finne gode løsninger på de aktuelle utfordringene (Solem & Hansen, 2017). Den bioøkologiske modellen utvider omgivelsenes påvirkning på barns utvikling sett i forhold til tilknytningsteori. Den bidrar derfor med å se barns utvikling og atferd i kontekst med omgivelsene og synliggjør den gjensidig påvirkning mellom barn og miljø.

3.2 Anerkjennelsesteorien

Endringer i samfunnet skjer raskt, økt globalisering og teknologi, samt medfølgende goder og utfordringer utvikler seg i et stadig økende tempo. Måten mennesker skaper en følelse av identitet og tilhørighet er derfor gjenstand for stadig endring. Axel Honneth (2008) er opptatt av hvordan anerkjennelse påvirker dannelsen av identitet, og at sosialkompetanse er knyttet opp mot anerkjennelse. Bekreftelse er et sentralt begrep innen anerkjennelsesteorien, noe som forutsetter en aktiv handling fra et medlem av et samfunn til et annet. Hvis mennesker ikke opplever anerkjennelse og deres selvbilde eller identitet står i fare for å utsettes for ulike krenkelser, kan det oppstå uheldige konsekvenser. En oppfatning av å være mindreverdige eller mislykket, kan videre føre til skam og selvforakt. Honneth's anerkjennelsesteori bygger på tre sfærer: Kjærlighet, rettigheter og solidaritet i fellesskapet, som igjen er knyttet til hvordan mennesker oppfatter seg selv (Honneth, 2008).

3.2.1 Kjærlighet

Den private eller kjærlighetens sfære finner hovedsakelig sted mellom medlemmer av en familie, i romantiske forhold og vennsrelasjoner. Dette er en emosjonell anerkjennelsesform som er nødvendig for å oppnå selvtillit. Barn som oppnår denne formen for anerkjennelse, kan benytte seg av erfaringer fra slike prosesser for å lettere knytte trygge og støttende bånd til andre personer på et senere tidspunkt. Denne sfæren får derfor en dimensjon utover barndommen og strekker seg inn i det voksne liv. Kjærlighet som anerkjennelse mellom omsorgspersoner og barn innebærer også en form for ansvarliggjøring og dannelsesperspektiv. Der barnet foretar en reise fra det trengende og hjelpeløse individ til et selvstendig medlem av samfunnet, der en bekreftelse av selvverd og selvrealisering kan gjøre seg gjeldende, samtidig som den emosjonelle ivaretagelsen av andre finner sted. Dette kan også føre til besittelse av et moralsk ansvar som gir mulighet for autonomi i felleskapet. Fysiske krenkelser kan skade barns selvtillit og manglende respekt innen denne sfæren kan hindre barn i å oppnå de andre anerkjennelses sfærene (Honneth, 2008). Thrana bruker Axel Honneths anerkjennelsesteori om kjærlighet som et fundament for individers deltagelse og tilpasning i samfunnet. Videre sammenligner hun kjærlighet med ansvaret som følger av avhengighetsforholdet som kan oppstå mellom brukere og fagpersoner, et avhengighetsforhold som representerer barn og familiers mulighet til å motta et tilpasset og nytteverdi hjelpetilbud fra tjenesteutøver (Thrana, 2013). Dette ansvaret bør synligjøres og det kan tenkes at fagpersoner må ha et reflektert forhold til hvordan dette påvirker barn og familier for å kunne oppnå godt samarbeid og treffsikre tiltak.

3.2.2 Rettigheter

Å være en likeverdig aktør i samfunnet, innebærer å ha rettigheter på lik linje med andre når det kommer til beskyttelse og muligheter for utdanning og jobb. Å kunne motta rettigheter i samme grad som andre samfunnsmedlemmer og på denne måten føle seg respektert og likestilt, bidrar også til selvrespekt for det enkelte samfunnsmedlem. Juridisk beskyttelse kan knyttes opp mot et likeverdig samfunn, og er en forutsetning for at medlemmer av samfunnet skal kunne oppleve selvrespekt og ha tillit til myndigheter og forvaltningsinstitusjoner. Slike rettigheter er en kognitiv form for anerkjennelse og manglende likeverd innen denne sfæren kan resultere i lavere selvrespekt (Honneth, 2008). Det kreves også noe i gjengjeld for grupper og individer som mottakere av juridiske rettsregler. Det stilles krav og forventninger

til at deltagere i samfunnet skal etterleve regler og normer, og med dette følger et moralsk ansvar til å ta etisk gode valg for seg selv og andre (McCafferty, 2021). Dette forutsetter at den enkelte borger er i stand og får muligheten til å ta dette ansvaret og utøve en moralsk gjensidig deltagelse i samfunnet.

3.2.3 Solidaritet

Den siste av de tre anerkjennelsessfærene til Honneth (2008) er solidaritet. Her settes selvaktelse eller selvfølelse i senter for selvet, hva den enkelte kan bidra med i det sosiale felleskapet og hvordan dette bidraget blir verdsatt er sentrale spørsmål for anerkjennelse i denne sfæren. Hva som gir anerkjennelse i samfunnets sosiale felleskap, er gjenstand for stadig endring og hvilken kultur man tilhører er også av betydning for hva som verdsettes. Globalisering, endringer av samfunnets verdier og økt individfokus kan også sette krav til endringer når det gjelder metoder eller former for anerkjennelse. I motsetning til kjærlighet og rettigheter som anerkjennelsessfærer, så er solidaritet både en emosjonell og kognitiv anerkjennelsessform, som kan sees på som sosial verdsettelse. Krenkelser innen denne sfæren kan komme til uttrykk som nedvurdering av individet, tap av ære og lav selvfølelse (Honneth, 2008). En følelse av aksept og en visshet eller forventninger til hvordan den enkelt blir sett og hørt i felleskapet blir av betydning. Denne formen for anerkjennelse gjør seg gjeldene på flere arenaer, dette være hjemmet, skolen, arbeidsplassen eller fritiden.

3.3 Forebygging

I forebyggende arbeid, blir det avgjørende at kartlegging og tiltak tilpasses individer og grupper slik at disse kan oppnå størst mulig fordeler av slike intervensjoner. Når tiltak rettes universelt, retter de seg mot samfunnet i sin helhet og skal bidra til positiv utvikling av samspill og relasjoner, samt hindre utenforskap og ulikheter. Universell forebygging skal bidra til å hindre problemer eller skjevutvikling. Selektiv forebygging skal hindre en eskalering av problemer blant individer eller grupper med økt risiko. Målet er å hindre negativ utvikling hos barn og skadelige omsorgssituasjoner, foreldreveiledning som tiltak kan være et eksempel på dette og kan bidra til at familien blir en stor del av løsningen. Hvis risikoen for skjevutvikling er et faktum eller klare tegn på problemer har blitt synlige, vil tiltak som kategoriseres som indikert forebygging være nødvendig. Begynnende rusproblemer eller

psykisk uhelse kan være eksempler på slike problemområder, indikert forebygging kan derfor være det samme som behandling (Gjertsen, 2007). Indikert forebygging kan være hjelpetiltak iverksatt etter barnevernslovens kriterier, der barn eller familier har særlig behov for hjelp med bakgrunn i barns omsorgssituasjon eller atferd. Hjelpetiltak skal bidra til positiv endring for barn og familier, og differensierte tiltak blir nødvendig for å oppnå slik effekt (Barnevernsloven, 2021, §3-1).

Selektiv og indikert forebygging kan i noen tilfeller overlape hverandre og det kan da bli et noe uklart skille mellom hva som tilhører de to ulike kategoriene. Felles for indikert og selektiv forebygging er at de rettes mot individer eller grupper, der barns helse eller utvikling står i fare for skjevutvikling. Dette vil i første omgang kreve en kartlegging av utfordringene, dette ansvaret er tillagt kommunene, det er også det forebyggende arbeid innen de ulike kategoriene (Gjertsen, 2007). Å sikre en trygg og støttende tilknytning kan være viktig satsning for det forebyggende arbeid rettet mot barn og unge. Graden og kvalitet av tilknytning til omsorgspersoner kan ha store konsekvenser for motstandskraft senere i livet. Killén (2013) legger vekt på de første årene i barns liv og hvilken avgjørende betydning disse har for senere utvikling og fungering. Kunnskap rundt disse forholdene kan bidra til at profesjonelle kan møte barn og familier på en profesjonell og søkende fremgangsmåte som kan gi støtte til endringsarbeid. Dette bør foregå uten å mistenkeliggjøre eller virke belærende, her kan refleksjon rundt fagpersoners egne erfaringer og førforståelse bidra positivt. Kunnskap på dette området kan bidra til å hindre omsorgssvikt og psykopatologi hos barn, og tidlig innstas kan være avgjørende for videre utvikling av sosiale ferdigheter og kvaliteten av samspill med andre. Forebygging bør skje i alle de ulike arenaene barn befinner seg, og tverrfaglig samarbeid kan bidra til å koordinere disse og legge til rette for god utnyttelse av ulik kunnskap og erfaring (Killén, 2013).

4. Noen funn fra forskning

4.1 Omfanget av omsorgssvikt og barnemishandling i Norge

«Ungdoms erfaringer med vold og overgrep i oppveksten: En nasjonal undersøkelse av ungdom i alderen 12 til 16 år», er en rapport der 9240 ungdommer mellom 12 til 16 år har deltatt i en digital undersøkelse for å kartlegge omfanget av vold, omsorgssvikt og overgrep. I rapporten kommer det frem at 1 av 5 har opplevd fysisk vold minst en gang, mens 1 av 10 har opplevd dette gjentatte ganger og 1 av 20 rapporterte volden som alvorlig (sparket eller banket opp). 1 av 5 hadde gjentatte ganger opplevd psykisk vold som eksempel å bli gjort narr av, snakket ned og truet. Her viste funn at flere jenter enn gutter blir utsatt for psykisk vold. Omsorgssvikt kan være vanskelig å måle da familiers ressurser vil variere i ulike perioder av barns oppvekst. I rapporten kommer det frem at 14% hadde opplevd en form for omsorgssvikt flere ganger, av disse hadde flest opplevd emosjonelle former for omsorgssvikt, som å ikke føle seg verdifull eller elsket (8%). Fysisk omsorgssvikt som eksempel mangel på mat og klær, var mindre utbredt (Hafstad & Augusti, 2019).

4.2 Forebyggende arbeid mot generasjonsoverføring av mishandling og omsorgssvikt

Det kan være lite realistisk å ha som mål å forbygge alle utfordringer som har opphav fra barnemishandling og omsorgssvikt. At barn opplever kognitive og sosiale utviklingsforstyrrelser som et resultat av mangelfull omsorg fra foreldre, vil neppe la seg forebygge hundre prosent. Slike risikofaktorer kan være et resultat av manglende forhold rundt velferdstilbud, økonomi, kognitive ferdigheter, vanskelige livssituasjoner og eller utfordringer rundt sosiale samspill. For å best mulig oppnå nytteverdi fra tiltak på selektivt og indikert nivå, bør disse tiltakene være tilpasset den aktuelle familien og treffe aktuelle problem områder målrettet. Tiltakene må også være fleksible og tilpasse seg omstendighetene underveis. Det må også tas hensyn til konteksten rundt familiene og sosioøkonomiske forhold bør tas i betraktning. For å skape et støttende og faglig sterkt miljø rundt barn og familier trengs en satsning mot tverrfaglig arbeid, brobygging og relasjonsfremmende tiltak mellom ulike profesjoner kan styrke dette samarbeidet (Daro & Harding, 1999).

Artikkelen «Child abuse and neglect: Breaking the intergenerational link», bygger på flere studier av generasjonsoverføring av barnemishandling og omsorgssvikt, funn fra tidligere

forskning viste at tilstedeværelsen av trygge, stabile, omsorgsfulle relasjoner hadde en forebyggende effekt når det kommer til generasjonsoverføring av barnemishandling og omsorgssvikt. Forskning rundt utfordringer i barndommen og uheldige følger av dette undersøker ofte relasjonelle risiko- og beskyttelses faktorer. Med bakgrunn i dette, så utvidet dette studiet forskningsspørsmål til å undersøke hvordan trygge, stabile og omsorgsfremmende miljø kan ha en forebyggende effekt når det kommer til generasjonsoverføring av barnemishandling og omsorgssvikt. Det kan være minst like viktig å undersøke forhold rundt oppvekstmiljøet og relasjonene som angår barn i denne konteksten (Merrick & Guinn, 2018).

Forskning viser at barnemishandling og omsorgssvikt overføres mellom generasjoner og at dette kan få negative konsekvenser for helse, arbeidssituasjon og inntekt (Metzler et al., 2017). Merrick og Guinn (2018) har hentet data fra offentlige instanser og selvrapportering, data viste at særlig samfunn med høy sosial samhörighet hadde en forbyggende effekt på generasjonsoverføring av barnemishandling og omsorgssvikt. Barn som har opplevd mishandling og omsorgssvikt har generelt lavere utdanning, men effekten av å ha støttende voksne tilgjengelig fungerte som en beskyttelsesfaktor også når det kommer til utdanning. Mishandling og omsorgssvikt i barndommen gir økt risiko for depresjon og rusmisbruk senere i livet, samt lav inntekt og de utfordringene dette medfører. Det kan oppstå økt fare for at voksne som har opplevd slike krenkelser viderefører mishandling og omsorgssvikt til egne barn. Miljømessige faktorer spiller en viktig rolle når det kommer til å forebygge generasjonsoverføring av barnemishandling og omsorgssvikt. Å prioritere endringsarbeid i belastede områder av samfunnet og sikre barn og familiers sosiale, relasjonelle og økonomiske vilkår vil kunne ha en positiv effekt når det kommer til å bryte sirkelen av mishandling og omsorgssvikt mellom generasjoner. Funn fra studiet viser at verdien av foreldreveiledning alene ikke gir ønsket effekt hvis forholdene rundt familien ikke legger til rette for positiv endring av barns omsorgssituasjoner (Merrick & Guinn, 2018).

Omsorgssituasjoner som preges av fattigdom og lav inntekt, gir økt fare for omsorgssvikt og barnemishandling. Økonomiske vanskeligheter kan påføre foreldrene stress, noe som videre kan lede til sinne og frustrasjon, og øke faren for at barnemishandling oppstår. Slike belastninger kan også føre til deprimerte foreldre som gir økt risiko for omsorgssvikt. Fattigdom og bomiljø kan derfor påvirke barn indirekte som en følge av stress fra foreldre og gi økt risiko for at barn utsettes for emosjonelle eller fysiske belastninger (Pelton, 2015).

Merrick og Guinn (2018) fremhever fordeler av tverrfaglig samarbeid når det kommer til det å forhindre overføring av barnemishandling og omsorgssvikt. Kunnskap rundt miljøpåvirkning og sosioøkonomiske forhold som påvirker barns omsorgssituasjoner kan bidra positivt i det tverrfaglige arbeidet, ved å inkludere nødvendige aktører fra hjelpeapparatet og nyansere utfordringene familiene står ovenfor.

For å anslå effekten av forbyggende tiltak som rettes mot å forhindre generasjonsoverføring av barnemishandling og omsorgssvikt, trengs det mer forskning på området. I den forbindelse kan det være relevant å finne ut hvilke konsekvenser som oppstår ved å avbryte generasjonsoverføring av barnemishandling. Islam et al., (2023) måler avkoms psykopatologi i situasjoner der generasjonsoverføring av barnemishandling avbrytes og i situasjoner der mishandlingen vedlikeholdes. Studiet omhandler i hovedsak forekomst av internaliserende psykopatologi og rusmisbruk i påfølgende generasjoner. Funn viser liten forskjell mellom kontrollgruppen og familier der generasjonsoverføring av barnemishandling avbrytes. Dette er med på å bekrefte at det er individers egne erfaringer ved å bli utsatt for barnemishandling som fører til psykopatologi. En uforutsett virkning av å avbryte generasjonsoverføring av barnemishandling var at avkom av foreldre som hadde vært utsatt for barnemishandling i noen tilfeller hadde mindre sjanse for å utvikle psykopatologi enn kontrollgruppen. Dette kan i noen tilfeller tyde på økt positiv foreldreatferd som følge av personlige erfaringer og et ønske om å gi egne barn bedre oppvekst vilkår enn de selv har fått mulighet til å oppleve. Empiri fra studiet gir håp med tanke på at barnemishandling kan forbygges på tross av mishandling gjennom flere generasjoner. Overføring av barnemishandling via epigenetiske modifikasjoner, eller overføring som følge av varige symptomer av stress fra manglende omsorgskvalitet og økonomiske vansker, blir derfor mindre avgjørende for om barnemishandling videreføres til neste generasjon. Studiet fant heller ingen store forskjeller i psykopatologi hos avkom mellom gruppen som videreførte barnemishandling til neste generasjon og gruppen som ikke hadde opplevd mishandling i barndommen, men likevel utsatte egne barn for mishandling (Islam et al., 2023).

Studiet i forrige avsnitt refererer til forskning som antyder at mishandling i barndommen er en av de fremste årsakene til psykopatologi senere i livet (Bosquet Enlow et al., 2018). Funn fra studiet belyser at det kan være avgjørende å avdekke risiko- og beskyttelsesfaktorer som skiller omsorgspersoner som viderefører barnemishandling til egne barn og de som bryter sirkelen av generasjonsoverføring av barnemishandling. Dette er verdifull kunnskap når det

kommer til kartlegging av familieforhold og tilbud om hjelpetiltak som kan stanse generasjonsoverføring av barnemishandling. Det var flest sosioøkonomiske utfordringer hos gruppen som videreførte barnemishandling mellom generasjoner, noe som igjen øker sjansen for en slik videreføring (Islam et al., 2023). Dette er eksempler på hvordan individer og miljø gjensidig påvirker hverandre. Økonomiske støttetiltak alene førte ikke nødvendigvis til en forbedring, det trengs målrettede og tilpassede tiltak som treffer der behov og potensial for bedring ligger (Fortson et al., 2016). Det kan være lettere for familier å mota universelle hjelpetiltak, da risiko for stigmatisering kan være høyere ved selektiv og indikert rettede hjelpetiltak (Islam et al., 2023).

4.3 Anerkjennelsesteorien og forskning

Artikkelen “Honneth and positive identity formation in residential care” omhandler barn og unge som bor på institusjon. Studiet hevder at institusjoner for barn og unge innehar et større potensiale for omsorg enn det som praktiseres i dag. Honneth`s anerkjennelsesteori brukes for å fremheve dette potensiale. Identitetsutvikling som følge av sosial anerkjennelse, der opplevelsen og effekten av trygge relasjoner bidrar til å fremme tilhørighet, kan bidra til positive endringer. Barns rettigheter på institusjoner må etterleves for å sikre at barn og unge behandles slik at det legges til rette for å økt selvspekt hos det enkelte barn. Nødvendig støtte og anerkjennelse for å utvikle positiv identitet under stabile forhold kan være avgjørende for videre fungering i voksenlivet. Det trengs også en videre satsning politisk, samt innen praksisfeltet for å kartlegge og skape felles mål for beste praksis. Dette for at barn og unge som bor på institusjon skal kunne utvikle gode redskaper som bidrar til å danne trygge og støttende relasjoner til andre. Som senere kan føre til positive endringer rundt deres forhold til selvtillit, selvspekt og selvfølelse. Honneth`s teori utfordrer tradisjonelle syn på autonomi og identitet ved å vektlegge viktigheten av sosial interaksjon og anerkjennelse som grunnlag for individets selvforståelse (Marshall et al., 2020). Innholdet i artikkelen kan også videreføres til andre arenaer, da behovet for anerkjennelse kan sees på som universell, uavhengig av boforhold, omsorgssituasjon og miljøet barn oppholder seg i.

Kjærlighet kan sees som grunnleggende for sosialt arbeid i form av å bidra til å skape ekte og troverdige relasjoner. Ungdom forklarer denne formen for kjærlighet som voksne som er genuint opptatt av å ivareta deres omsorg, og hvordan det å by på seg selv kan bidra til dette.

Utholdenhet blir også trukket frem som en avgjørende faktor som beviser at ungdommer verdsettes og anerkjennes til tross for utfordrende atferds uttrykk. Kjærlighet som profesjonell kompetanse bør komme tydelig frem i kontakten med utsatte barn og unge, og kan bli et viktig bidrag i oppfølging og ivaretagelse av deres behov. Metodeutvikling og evidensbasert praksis gir viktige bidrag til fag- og kunnskapsutvikling, likevel blir det viktig å gi profesjonell kompetanse og egnethet plass i den totale vurderingen av hjelpebehovet for utsatte barn og unge. I denne sammenheng vil profesjonell kompetanse være kjærlighet som integreres i den praktiske oppfølgingen av ungdom, med engasjement og følelsesmessig tilknytning, som videre gir bekreftelse med ord og handling. En slik tilnærming kan gi verdifulle bidrag for å skape trygge relasjoner, der kjærlighet kombineres med praksiserfaringer og fagkompetanse, som gir rom for utvikling av identitet og selvinnsett (Thrana, 2013). Dette kan gi grunnlag for sosial mestring og deltakelse i samfunnet, og øke følelsen av samhörighet.

For å oppnå et godt samarbeid mellom barn og tjenesteutøvere, blir det avgjørende at barns stemme kommer frem og at de får mulighet til å påvirke i egne liv. En dialogisk kommunikasjon på barns premisser kan bidra til at barn får mulighet til å delta i beslutninger rundt egen sak. En positiv relasjon mellom tjenesteutøver og barnet er avgjørende for å oppnå reel medvirkning, at barn opplever å få muligheten til å snakke fritt under trygge omstendigheter kan bidra til bekreftelse og positiv utvikling. Sjansen for at barn forteller om overgrep er størst når relasjonen til tjenesteutøver anses som trygg og tillitsfull. En åpen, nysgjerrig og ærlig tilnærming vil kunne bidra til å oppnå en slik kontakt og mulighet til å avdekke skadelige forhold. Mens det å anse barn som sårbare aktører som må beskyttes, kan være et hinder for å oppnå aktiv deltagelse, det samme kan tidspress og manglende resurser hos tjenesteutøver. Å utnytte tiden godt og tilrettelegge kontakten med barn etter behov, ved for eksempel å benytte seg av aktiviteter kan gi positive bidrag for barns medvirkning (Husby et al., 2018). Honneths anerkjennelsesteori representerer som vist tidligere ulike områder for anerkjennelse, i tilfeller der anerkjennelse ikke oppnås vil det oppstå risiko for ulike krenkelser. Forskning viser at mål rundt barns deltakelse og medvirkning ikke samsvarer med virkeligheten, og at på denne måten står deres anerkjennelse som viktige aktører i egne liv i fare. At tjenesteutøvere bruker seg selv for å skape tillitsfulle relasjoner som i neste omgang gir rom for at barn kan uttrykke seg fritt og i samsvar med egne følelser kan være avgjørende for reel medvirkning. Ved å styrke barns selvfølelse og selvrespekt, kan deres bidrag og tilhörighet til fellesskapet styrkes, på denne måten kan barns egen kompetanse og ferdigheter

få en naturlig påvirkningskraft rundt deres autonomi. Dette krever at tjenesteutøvere har en reflektert holdning til egen utøvelse og kommunikasjon i arbeidet med barn og unge, for å styrke egen yrkesutøvelse og legge til rette for barns medvirkning (Husby et al., 2018).

5. Diskusjon

Utfordringene rundt forebygging og generasjonsoverføring av barnemishandling og omsorgssvikt er komplekst og krever innsats fra flere hold. Forebyggende tiltak bør derfor være skreddersydd, fleksible og tilpasset ulike familieforhold og samfunnskontekster. Trygge og forutsigbare relasjoner har en forebyggende effekt, men det må også rettes oppmerksomhet rundt miljøets påvirkning på barns utvikling og velvære. Sosioøkonomiske utfordringer innad i familier kan øke risikoen for mishandling av barn. Tverrfaglig samarbeid og videre satsning på utvikling av slikt samarbeid kan bidra til å bryte generasjonsoverføring av barnemishandling. Det bør rettes oppmerksomhet mot å identifisere risiko- og beskyttelsesfaktorer og undersøke effekten av forbyggende tiltak for å styrke kunnskapsgrunnlaget videre (Daro & Harding, 1999; Islam et al., 2023; Merrick & Guinn, 2018).

Å anerkjenne barn som selvstendige aktører og møte dem med kjærighet og respekt vil være avgjørende for deres videre utvikling. Dette kan bidra positivt til barns autonomi og legge føringer for videre motivasjon for endringsarbeid der dette er hensiktsmessig. Det vil også være avgjørende å skape trygge og tillitsfulle relasjoner mellom barn og tjenesteutøvere, og barns rettigheter må ivaretas på en måte som legger til rette for positiv identitetsutvikling. Ved å integrere kjærighet som en sentral kompetanse i profesjonelt arbeid og ved å praktisere dialogisk kommunikasjon som gir aktiv deltagelse og reel medvirkning. Kan barns selvfølelse, trivsel og deltakelse i samfunnet styrkes med et inkluderende og anerkjennende utgangspunkt. Reflekterte holdninger, ærlighet, utholdenhet og troverdighet kan bidra til å sikre barns trivsel, rettigheter og utvikling (Husby et al., 2018; Marshall et al., 2020; Thrana, 2013). Slike verdier kan bidra til å gi barn en følelse av verdi og gi dem verktøy som kan brukes i videre sosial interaksjon. Disse verktøyene kan igjen videreføres direkte eller indirekte til egne barn og på denne måten bidra til å forebygge generasjonsoverføring av omsorgssvikt og mishandling.

Å forebygge og forhindre generasjonsoverføring av omsorgssvikt og barnemishandling er ikke nødvendigvis et problem der det finnes universelle eller raske løsninger. Denne påstanden vil være grunnlag for videre diskusjon i oppgaven. Potensielle løsninger vil også bli presentert. Anerkjennelsesteorien vil i stor grad bli tatt i bruk i denne prosessen. I forskning brukes anerkjennelsesteorien blant annet som grunnlag for å skape gode relasjoner som videre kan utvikle gode kommunikasjonsferdigheter, som igjen åpner for medvirkning og inkluderende deltagelse i fellesskapet. Videre vil oppgaven se nærmere på hvordan barns selvtillit, selvrespekt og selvaktelse kan styrkes med hjelp av kjærlighet, ivaretagelse av rettigheter og solidaritet. Dette kan i henhold til anerkjennelsesteorien bidra til å hindre fysiske krenkelser, manglende rettigheter og nedverdiggelse. Anerkjennelsesteorien til Axel Honneth (2008) gir mulighet for en praktisk tilnærming, og kan gi et godt utgangspunkt for å utarbeide gode praksiser. I denne delen av oppgaven vil derfor anerkjennelsesteorien også brukes for å fremheve kompleksiteten og potensialet i forebyggende praksis rettet mot barn og unge.

5.1 Kjærlighet og selvtillit

Killén retter blikket mot foreldrenes mentaliseringsevne og forebyggende arbeid som hindrer konflikter mellom omsorgspersoner og barn. Dette styrker foreldre i foreldrerollen og kan hindre at barn utvikler tilknytningsforstyrrelser. Dette kan bidra til å forebygge generasjonsoverføring av omsorgssvikt (Killén, 2013). Sentrale fokusområder for forebyggende arbeid inkluderer blant annet samspillet mellom barn og omsorgspersoner, som også kan føre til etablering av en trygg og stabil tilknytning. Barnets interaksjon med omgivelsene spiller en avgjørende rolle for kognitiv og emosjonell utvikling og kan bidra til at barn utvikler mestringsstrategier til å løse sosiale og emosjonelle utfordringer. Miljøets påvirkningskraft når det kommer til risiko for at barn utsettes for mishandling bør tas på alvor, og det kan oppnås god effekt av å legge flere ressurser i å forebygge uheldige forhold rundt barns oppvekstmiljø (Merrick & Guinn, 2018). Forhold rundt miljø og omsorgssituasjoner som kan føre til manglende respekt for individet som for eksempel fysisk og psykisk vold kan påføre barns selvtillit skade (Honneth, 2008). Slike krenkelser kan gi uheldige følger når barnet danner seg indre arbeids modeller og skal inngå i nære relasjoner, som i utgangspunktet kan være gjenstand for støtte og personlig vekst (Kvello, 2015).

Arbeid med og for mennesker kan være uforutsigbart og lar seg ikke nødvendigvis standardiseres. Å skape trygge relasjoner til familier kan bidra med på å avdekke behov, og vil ofte være avgjørende i forbyggende arbeid. Metoder og standardiserte verktøy for å komme frem til tiltak blir mindre relevant, tillitsfulle relasjoner mellom familier og tjenesteutøvere kan derimot bli avgjørende for nytteverdien av hjelpetilbudet. Hjelpetilbudet må differensieres og tilpasset den enkelte familie for å hindre skjevutvikling hos barn. At foreldre skal bli «gode nok» og gi god nok omsorg kan være et mål i seg selv for å sikre at barns behov dekkes. Dette innebærer at utfordringer må være kartlagt og at tiltak gjenspeiler omsorgspersoners mestringsnivå. Økt meltalisering og refleksjon rundt egne indre arbeidsmodeller kan i mange tilfeller ha en forløsende effekt når det har oppstått skader i relasjoner mellom omsorgspersoner og barn (Killén, 2013). At barn opplever å bli tatt på alvor og blir møtt med forståelse og respekt fra omsorgspersoner i utfordrende situasjoner, og at omsorgspersoner samtidig fører en tydelig kommunikasjon kan være viktig for at barn skal kunne utvikle en positiv identitetsutvikling. At barn blir møtt på en slik måte kan være viktig for deres selvforståelse, som i neste omgang blir et redskap når barn skal danne relasjoner der tilhørighet og respekt oppleves i en gjensidig prosess (Marshall et al., 2020).

Tillit kan være avgjørende for å skape trygge relasjoner mellom barn og omsorgspersoner, hvis barn opplever å bli utsatt for maktmisbruk, kan denne tilliten settes på prøve. For barn er det mest naturlig å møte voksne med tillit, i tilfeller der barn har blitt utsatt for omsorgssvikt eller overgrep, vil barnet også stå i fare for å møte andre voksne med mistenksomhet og mistillit. Selv om den voksne har gode intensjoner og ønsker å hjelpe barnet etter beste evne (Leer-Salvesen, 2021). Mistillit og mistenksomhet kan føre til vanskeligheter med å utvikle sunne og utviklingsfremmende relasjoner (Kvello, 2015). Barn som opplever mishandling og omsorgssvikt kan også stå i fare for å føle seg mindre verdt (McCafferty, 2021). Dette kan gjøre det utfordrende for barn å samhandle og ta del i likeverdige og tillitsfulle relasjoner, der barn får testet sine ferdigheter og oppnår anerkjennelse fra andre. Når forskning tilsier at barn som utsettes for omsorgssvikt og mishandling står i økt fare for å videreføre disse risikofaktorene til egne barn, kan prioritering av det forbyggende arbeidet bli særlig avgjørende for barns helse og utvikling (Metzler et al., 2017).

5.2 Rettigheter og selvrespekt

Både politiske satsningsområder og formuleringer i lovverk (Barnevernsloven, 2021, §1-10) legger vekt på de potensielle godene og behovet for forebyggende arbeid. Hvordan forebyggende arbeid skal planlegges og utføres i praksis, finnes det ikke nødvendigvis noen spesifikke retningslinjer for. Dette bekreftes av Killén som savner en overgang fra ord til handling i det forebyggende arbeidet for barn og unge (Killén, 2013). Det kan derfor tenkes at det trengs tydelige føringer for hva forebyggende arbeid er og skal føre til, og ikke minst hvor ansvaret for det forebyggende arbeidet skal ligge. Der ansvaret for det forebyggende arbeidet tidligere tilhørte barnevernstjenesten i stor grad, så ligger ansvaret nå i større grad til kommunen i sin helhet. I den nye barnevernsloven kommer det frem at barn skal beskyttes for å hindre at deres helse og utvikling blir satt i fare og at kommunen har ansvaret for å forebygge at dette skjer (Barnevernsloven, 2021, §15-1). Det gis likevel ingen direkte føringer for hvordan saksbehandlere skal prioritere ulike barn og familier, det må brukes skjønn for å vurdere hvert enkelt tilfelle. At brukere oppnår like muligheter til å motta nødvendige tjenester er viktige prinsipper i velferdsstaten. Likevel kunne det blitt utfordrende hvis hvert enkelt barn som er i kontakt med barnevernet skulle fått tildelt like mye tid. Dette er et eksempel på at lik fordeling, ikke nødvendigvis fører til rettferdig behandling og bruk av skjønn blir avgjørende for gode avgjørelser (Leer-Salvesen, 2021). Bruk av skjønn kan være utfordrende, men hvis mennesker ikke får mulighet til å oppnå sine lovpålagte rettigheter, kan muligheter for å stå til ansvar overfor seg selv og andre stå i fare. Det kan da oppstå risiko for at det enkelte individ ikke oppnår nødvendig selvrespekt og de kan stå i fare for å føle seg mindreverdig eller ekskluderes fra fellesskapet (Husby et al., 2018).

Kontakt med familier som strever og som befinner seg innen selektiv- og indikert forebyggende område kan kreve mye av tjenesteutøvere, men belastningen deles også med familiene. Et samarbeid mellom tjenesteutøver og familier som preges av åpenhet og fleksibilitet kan være et viktig bidrag på veien mot gode hjelpetiltak. Likevel kan det oppstå situasjoner som krever bruk av makt og kontakten mellom tjenesteutøver og bruker kan i noen tilfeller kreve at tjenesteutøver benytter seg av sin autoritet, forsvarlig bruk av makt kan også sees på som det motsatte av ansvarsfraskrivelse og i neste omgang føre til tillit (Leer-Salvesen, 2021). I situasjoner der barns utvikling og tilknytning står i fare for å svekkes, kan bruk av makt bli nødvendig for barnets videre utvikling og velvære. Balansen mellom brukers rett til autonomi og bruk av makt kan være utfordrende og krever fagkunnskaper,

erfaring og riktig bruk av skjønn. Familiens rett til respekt for privat- og familieliv, står nedskrevet i den europeiske menneskerettskonvensjonen (EMK, 1950, art. 8). Som blant annet skal beskytte medlemmer av samfunnet mot unødvendig eller uberettiget innvolvering fra offentlige myndigheter. Her står barnevernstjenesten i en unik, men også utfordrende posisjon som både kontroll- og hjelpeorgan. Autonomi kan sees i sammenheng med medvirkning og retten til medvirkning er tydelig formulert i Barnevernsloven (Barnevernsloven, 2021, § 1-4). Medvirkning er viktig for å kunne gi barn og familier den hjelpen de trenger, forskning viser likevel at reel medvirkning for barn kan være utfordrende å oppnå i praksis. Trygge relasjoner og dialogisk kommunikasjon kan være viktige verktøy for å sikre barns medvirkning i denne sammenheng (Husby et al., 2018).

5.3 Solidaritet og selvfølelse

Samfunnets syn på barn endres kontinuerlig i takt med normer, oppfatninger og kunnskapsutvikling. I vestlige moderne samfunn deles det en oppfatning om barn som kompetente agenter i egne liv. For at barn skal kunne utøve en ansvarlig og aktiv deltagelse, så kan gode sosiale- og kommunikative ferdigheter være nødvendig. Denne typen selvrealisering kan være krevende, men kan også føre til positiv vekst og mestring. Globalisering kan representere utfordringer for identitetsdannelsen og gjøre det mer komplekst å finne sin plass i samfunnet, samt tilpasse seg lokale normer og verdier. Forebyggende tiltak bør fremme barns opplevelse av tilhørighet og forsøke å fremme inkludering i alle arenaer de tar del i. Relasjonskompetanse og samarbeidsferdigheter, der empati og sensitivitet kommer til uttrykk utgjør viktige aspekt for barn og unges sosiale utvikling. Tidlig identifisering og kunnskap rundt risikofaktorer, samt bidrag fra tverrfaglig samarbeid er viktige verktøy for å lykkes med forebyggende arbeid (Gjertsen, 2007). Dette blir relevant når raske og omfattende endringer utfordrer tradisjoner og kjente holdepunkt. Frihet og økte muligheter kan føre til økt press på enkelt individer og samfunnet setter krav som for noen kan virke truende. Individualisering, selvrealisering og identitet står i fokus for dagens vestlige samfunn, samtidig rapporteres det om mindre støtte og inkludering i fellesskapet. Flere havner i utenforskap og søker nye holdepunkt (Thornquist & Kirkengen, 2020). Dette kan føre til at flere opplever utfordringer når det kommer til å erfare egne bidrag som anerkjent og meningsfulle, dette kan videre føre til utfordringer knyttet til positiv selvfølelse hos den enkelte.

Med økt kunnskap rundt barns tilknytting, så har fokuset skiftet fra barns utvikling til økt oppmerksomhet rundt barn og foreldres samspill. Bruken av metoder som tar i bruk video for å kartlegge samspillet mellom barn og omsorgspersoner kan være et nyttig hjelpemiddel for å styrke samspillet innad i familier. Viktige mål for observasjon av slike videoer kan være å undersøke graden av positiv ledelse, uhensiktsmessig kritikk og dynamikken rundt initiativ og turtaking. Graden av speiling, bekreftelse og felles glede over ulike situasjoner vil også representere nyttige observasjoner fra slike intervensjoner. Nytteverdien av slike verktøy har vist seg å påvirkes av familiens rammevilkår, sosioøkonomiske forhold og helsemessige utgangspunkt. Manglende kommunikasjon og konflikter i parforhold mellom omsorgspersoner kan også hindre positiv virkning av slike metoder. Økt belastning innen disse områdene tilsvarer derfor mindre nytteverdi for familiene. Tidlig innsats er ofte nødvendig for å lykkes med samspillsintervensjoner (Killén, 2013).

Overdrevent fokus på foreldre-barn samspill kan i noen tilfeller få motsatt virkning. Det kan hende omsorgspersoner strever på ulike måter, dette kan være manglende nettverk, samlivsutfordringer og psykiske uhelse. Slike utfordringer kan innebære en risiko for at de frarøver omsorgspersoner energi og oppmerksomhet. Summen av ulike belastninger kan gi lav mestings- og selvfølelse, dette er uheldige følger da det er funnet en sammenheng mellom lav selvfølelse og mangelfull foreldrefunksjon (Killén, 2013). Manglende selvfølelse kan føre til nedvurdering og skam, samt manglende tro på egne ferdigheter, noe som kan påvirke opplevelsen av egne bidrag til samfunnet negativt (Husby et al., 2018). Killén (2013) retter et kritisk blikk mot det å profesjonalisere foreldrerollen, det kan hende krav til samspill fjerner omsorgspersoners naturlige engasjement for barnet, spesielt når summen av belastninger blir for stor. Tanken er ikke at omsorgspersoner skal være eksperter på samspill, barn trenger noen som ser og forstår dem, og som responderer og trøster når det kreves av dem. S sammensatte problemer setter krav til differensierte tiltak som bidrar til støtte og hjelp der barn og familier trenger det mest.

Gjennom tverrfaglig samarbeid kan tjenestetilbudene koordineres og tilpasses den enkelte familie. Fagpersoner kan dra nytte av hverandres ferdigheter og kompetanse, dette kan øke muligheten til å kartlegge og finne tiltak som kan hjelpe barn og familier med ulike og sammensatte problemer. Fagpersoner kan også benytte hverandre som støtte når det kommer til å håndtere følelsesmessige utfordringer og inntrykk som oppstår i møte med vanskeligstilte

familier. Dette kan bidra til at fagpersoner opplever den støtten og motivasjonen som skal til for å håndtere utfordrende situasjoner og utvikle nødvendige hjelpetiltak, og på denne måten gi både emosjonell og kognitiv støtte (Glavin & Erdal, 2013). Ulike profesjoner har særskilt kompetanse eller uniprofesjonell kompetanse, som kan være med på å øke kvaliteten på hjelpetilbud. Barn og familiers innsikt i egen problematikk bør også utnyttes i det tverrfaglig samarbeid. At de ulike profesjonene kjenner til og anerkjenner hverandres kompetanse kan utgjøre en forskjell når det kommer til kvaliteten av samarbeidet og koordinering av ulike tjenester. Dette kan også styrke samholdet og bidra til å bygge ned fordommer mellom ulike profesjoner. Det trengs også kunnskap om andre profesjoner for å kunne vite hva disse kan bidra med og for å finne løsninger for familier når sammensatt problemer er en økende utfordring i samfunnet (Willumsen & Ødegård, 2016). Dette er et eksempel på hvordan anerkjennelsesteorien og solidaritet også kan føre til positive bidrag mellom fagpersoner. Der ulike erfaringer og kompetanse anerkjennes som verdifull og nyttig, samtidig som fagpersoner kan støtte og motivere hverandre for å skape et bedre hjelpetilbud.

5.4 Forebygging krever innsats fra flere aktører på ulike nivåer

Barn og familiers autonomi bør ivaretas og tas på alvor. Deres bidrag, ønsker og ressurser må anerkjennes og utnyttes i prosessen med å finne gode og tilrettelagte hjelpetiltak. Det tverrfaglig samarbeid bør også koordineres godt og bidra til å hindre at familier ender opp som «kasteballer» i systemet eller at deres kunnskap ikke blir tatt på alvor. At familier blir en del av løsningen på egne utfordringer og opplever positive erfaringer med hjelpeapparatet kan være med på å styrke tilliten til offentlige myndigheter ut blant samfunnet (Kinge, 2012). Et helhetlig tjenestetilbud er avgjørende for å kunne gi barn og familier i krevende situasjoner den hjelpen de trenger, velorganisert tverrfaglig samarbeid kan bidra positivt i denne prosessen. Det finnes likevel flere utfordringer når det kommer til gjennomføringen av tverrfaglig samarbeid. Manglende ansvarsfordeling, knappe ressurser, uklare mål og dårlig kommunikasjon er eksempler på dette. Økt spesialisering og fragmentering av tjenesten kan sette ytterligere krav til tverrfaglig samarbeid, samtidig som behovet for tverrfaglig samarbeid øker (Willumsen & Ødegård, 2016). Tverrfaglig samarbeid kan også bidra til en mer symmetrisk maktfordeling mellom brukere og tjenesteutøvere. Et samkjørt og kompetent hjelpeapparat som legger til rette for at brukere kan medvirke, kan på denne måten sørge for at brukere oppnår mer kontroll og makt rundt avgjørelser som angår dem, og vil samtidig kunne tilby et faglig sterkere hjelpetilbud (Gjertsen, 2007).

Tverrfaglig samarbeid foregår på individ- og systemnivå. Samarbeid i enkeltsaker gjør seg gjeldene på individnivå og skal involvere aktuelle instanser. Her kan økt mentalisering fremme en mer hensiktsmessig kontakt med barn og familier. Dialogen med barn og familier bør karakteriseres av sensitivitet, engasjement og tilstedeværelse. Dette for å minimere risiko for misforståelser. I situasjoner der misforståelser allikevel oppstår, bør dette sees som en anledning til å kommunisere tydeligere og på den måten kunne føre til økt mestringsfølelse for begge parter (Kinge, 2012). Tverrfaglig samarbeid som ikke omfatter enkeltsaker finner vi på systemnivå, tilstrekkelige ressurser og organisering blir nødvendig for å lykkes på dette nivået. Samarbeid på systemnivå skal bidra til å lykkes med samarbeid på individnivå og er også avgjørende for legge til rette for tidliginnsats og forebyggende arbeid. Dette forutsetter også at hjelpeapparatet har oversikt over tilgjengelig midler, samt at det tverrfaglige samarbeidet fungerer effektivt. Et fungerende tverrfagligsamarbeid kan hjelpe barn og omsorgspersoner å navigere i hjelpesystemet og sørge for at tiltak treffer der hjelpebehovet ligger (Kinge, 2012). En politisk satsning rundt tidlig forebyggende innsats rettet mot utsatte barn og unge kan også ha samfunnsøkonomiske fordeler. Å sette inn midler som sørger for at barn og unge inkluderes i samfunnet og videre inn arbeidslivet, samt hindre utenforskap og kriminalitet er økonomisk mer lønnsomt enn konsekvensene av å ikke foreta en slik satsning (Heckman, 2006).

Barn og unge fra familier med få ressurser rapporterer oftere om mistrivsel på skole, mobbing, dårligere fysisk og psykisk helse, og de er sjeldnere med på fritidsaktiviteter (NOVA, 2016). Forskning viser også at sosioøkonomiske forhold er en risikofaktor når det kommer til generasjonsoverføring av barnemishandling (Fortson et al., 2016). Sosiologen Pierre Bourdieu var opptatt av hvordan makt utspiller seg i ulike former og hvordan fordeling av makt foregår og regenererer seg selv i samfunnet (Bourdieu, 1996). Sosial-, kulturell- og økonomisk kapital er sentrale begrep rundt maktperspektivet til Bourdieu. Tilhørighet i ulike sosiale klasser, familier og yrker er eksempler på sosial kapital, dette er sosiale bånd som den enkelte kan dra nytte av som igjen gir ulike fordeler for velstand. Normer, kunnskap og erfaringer utgjør en del av den kulturelle kapitalen. Noen av disse områdene kan i større grad være anerkjent enn andre og gir derfor begrepet en ekstra dimensjon. Dette gir ulike utgangspunkt for dømmekraft som igjen kan gi ulike muligheter, kulturell kapital kan ikke overføres mellom grupper og individer i samme grad som økonomisk kapital. Økonomisk kapital er ikke like bundet til individet som sosial og kulturell kapital, men økonomisk kapital

henger ofte sammen med de to andre formene for kapital. Besittelse av de ulike formene av kapital kan som beskrevet gi økte muligheter for velstand (Bugge, 2002). Ulikheter og ekskluderende faktorer i samfunnet, kan påvirke individers selvfølelse (Pelton, 2015). Lav selvfølelse kan i følge Honneth (2008) føre til manglende anerkjennelse av egne bidrag til felleskapet og hindre at individer respekteres og på denne måten krenkes deres integritet. Slike forhold kan som nevnt tidligere også føre til fysisk mishandling av barn og på denne måten skade barns selvtilit og hindre deres mulighet til å bli mottaker av anerkjennelse i form av rettigheter og solidaritet.

Å redusere virkningen av ulike risikofaktorer kan ha avgjørende betydning for barn og familiers velvære. Risikofaktorer kan omhandle sosioøkonomiske forhold, skadelige relasjoner, rettighetsbrudd eller manglende inkludering (Gjertsen, 2007). Slike forhold bør kartlegges og håndteres i den grad det er nødvendig for å sikre barns utvikling. Som nevnt tidligere vil det å fremme barns sosiale ferdigheter gjennom en trygg tilknytning være en viktig del av det forebyggende arbeidet (Killén, 2013). Dette kan øke barns mulighet til å oppleve deres bidrag som meningsfulle og forhindre utenforskap. Familiens egne ressurser bør også være gjenstand for oppmerksomhet, slik at disse kan utnyttes på best mulig måte. En slik tilnærming kan også bidra til økt mestringsfølelse og ivareta familiers autonomi. Barn som opplever vanskelige livssituasjoner, må møtes av tilgjengelige voksne i koordinerte tjenester og institusjoner. Dette omfatter ulike arenaer i barns liv som barnehage, skole, fritidsaktiviteter, helsestasjoner og samspillet mellom disse. Disse arenaene representerer betydningsfulle muligheter for å avdekke risikofaktorer, samt muligheter for barn og unge til å oppleve mestring og læring. Forutsatt at de tilbyr differensierte tilbud, som tar hensyn til de spesifikke utfordringene som det enkelt barn står overfor (Gjertsen, 2007).

Tidliginnsats har best effekt når det kommer til forebyggende arbeid, og barn som lever i vanskelige familiesituasjoner må tidlig få muligheten for utviklingsstøtten kontakt med andre voksne. Utviklingsstøtte i form av bearbeiding av belastende erfaringer og en bekreftelse av at slike opplevelser er utfordrende, kan utgjøre stor forskjell og bidra til å forbygge neste generasjons omsorgssvikt. Barn har stor evne og mulighet til å skape positive endringer for egne indre arbeidsmodeller og det bør settes inn tiltak før barn utvikler symptomer forårsaket av omsorgssvikt og mishandling (Killén, 2013). Omsorgssvikt og barnemishandling kan føre til at barns indre ressurser ikke brukes til å utvikle hensiktsmessige strategier for sosialsamhandling og læring. Å hindre risiko for at barn og unge utvikler psykiske plager eller

lidelser er også et mål for forebyggende arbeid rettet mot barn og unge (Gjertsen, 2007). Barn og unge som opplever konflikter og lav sosialstøtte i hjemmet rapporterer i større grad om psykiske plager. Familiens økonomiske-, kulturelle- og sosiale-ressurser er avgjørende for barns velferd (Bakken, 2016). Bosquet et al. (2018) bekrefter også at barnemishandling er en av de største årsakene til psykopatologi senere i livet. At barns egne erfaringer av barnemishandling er avgjørende for utvikling av psykopatologi kan gi håp og optimisme når det kommer til å forebygge generasjonsoverføring av barnemishandling og påfølgende utfordringer. Da varige symptomer av stress fra mishandling og biologisk overføring av slike risikofaktorer blir mindre avgjørende for fremtidige generasjoners psykiske helse (Islam et al., 2023).

6. Avslutning

Det er ikke sikkert at all omsorgssvikt og barnemishandling kan forebygges, men fleksible og tilpassede hjelpetiltak rettet mot ulike familieforhold og samfunnsklasser kan være gode bidrag i det forebyggende arbeidet. Forskning viser at omsorgssvikt og mishandling kan overføres mellom generasjoner. Anerkjennelse i form av støttende og bekreftende relasjoner, samt oppvekstmiljø som legger til rette for rettferdighet og likeverd, der forskjeller og ulike egenskaper anerkjennes kan bidra til positivt endringsarbeid for individer og felleskap. Dette kan være avgjørende i samfunn som utvikler seg i en retning der barn og familier opplever en økning av sammensatte problemer, som krever nye løsninger. Tidlig innsats kan være en avgjørende faktor for å lykkes med forebyggende arbeid, tidlig støtte og oppfølging av familier der barn står i fare for skjevutvikling eller utenforskap kan være avgjørende for å snu utviklingen. Trygge og forutsigbare relasjoner har en forebyggende effekt, men det er også viktig å rette oppmerksomhet mot miljøets innvirkning på barns utvikling og velvære. Økonomiske utfordringer kan øke risikoen for mishandling av barn. Tverrfaglig samarbeid og målrettede hjelpetiltak kan bidra til å bryte generasjonsoverføringen av barnemishandling.

Anerkjennelse, respekt og kjærlighet i omsorgen for barn og unge er avgjørende for deres identitetsutvikling og velvære. Det er viktig å skape trygge og tillitsfulle relasjoner mellom barn og omsorgsgivere, samtidig som barns rettigheter ivaretas og at barn anerkjennes på en måte som fremmer positiv identitetsutvikling. For barn og familier som er i kontakt med hjelpeapparatet, kan en åpen og tydelig kommunikasjon være avgjørende for godt samarbeid. For å kunne skape et godt samarbeid, kan relasjonen mellom tjenesteutøver og bruker også bli avgjørende. Ved å integrere kjærlighet som en sentral kompetanse i profesjonelt arbeid og praktisere dialogisk kommunikasjon, kan barns selvfølelse, trivsel og deltakelse i samfunnet styrkes på en inkluderende og anerkjennende måte. Disse verdiene kan bidra til å gi barn en følelse av egenverd og fremme ferdigheter som kan brukes i samspill og samarbeid, og dermed skape nye strategier som også kan hindre generasjonsoverføring av omsorgssvikt og mishandling. Barn som aksepterer seg selv og andre med bakgrunn i sunne idealer, som tillater personlig vekst og velvære, kan være med på å bryte sirkelen av omsorgssvikt og mishandling.

Forebygging av generasjonsoverføring av omsorgssvikt og barnemishandling krever innsats fra alle aktører og instanser som er i kontakt med barn og familier. Barn utvikler seg på flere

arenaer og trenger gode rollemodeller for å kunne utvikle sosiale ferdigheter, som gir gode responser i ulike sosiale situasjoner og utfordringer som barnet må ta stilling til. Tverrfaglig samarbeid og differensierte hjelpetilbud som tar hensyn til barn og familiers ressurser og behov, er avgjørende. Tverrfaglig samarbeid kan gi støtte til vanskeligstilte familier, men også mellom tjenesteutøvere. Universell forebygging som gjøres på makronivå kan ha gode effekter hvis de tilpasses lokale forhold og behov, disse kan også være mest skånsom for familier. Hvis det allerede har oppstått skjevutvikling kan det bli nødvendig å sette inn selektive og indikerte tiltak på meso og mikro-nivå. Økt mentalisering og dialogisk kommunikasjon kan fremme en hensiktsmessig kontakt med barn og familier, mens politisk satsing rundt forebyggende innsats rettet mot utsatte barn og unge kan få samfunnsøkonomiske fordeler. Identifikasjon og reduksjon av ulike risikofaktorer er også avgjørende for barn og familiers velvære og kan bidra til å bryte generasjonsoverføringen av omsorgssvikt og mishandling.

Litteraturliste

- Aveyard, H. (2010). *Doing A Literature Review In Health And Social Care: A Practical Guide* (2. Utg). McGraw-Hill Education.
- Bakken, A. (2016). *Ungdata. Nasjonale resultater 2016* (NOVA Rapport 8/16). Oslo: NOVA. https://www.kommunetorget.no/globalassets/ungdata-nasjonale-resultater-2016-web_korrigert_9.8.-12.pdf
- Barnevernsloven. (2021). *Lov om barnevern (LOV-2021-06-18-97)*. Lovdata. <https://lovdata.no/pro/#document/NL/lov/2021-06-18-97?searchResultContext=1302&rowNumber=1&totalHits=10770>
- Bosquet, E.M., Egeland, B. & Englund, M.M. (2018). Maternal Childhood Maltreatment History and Child Mental Health: Mechanisms in Intergenerational Effects. *Journal of clinical child and adolescent psychology*, 47 (1), 47-62. <https://doi.org/10.1080/15374416.2016.1144189>
- Bourdieu, P. (1996). *Symbolsk makt: artikler i utvalg*. Pax.
- Bowlby, J. (2005). *A secure base: Clinical application of attachment theory*. Routledge.
- Bronfenbrenner, U. (Red.). (2005). *Making human beings human : bioecological perspectives on human development*. Sage Publications.
- Bugge, L. (2002). Pierre Bourdieus teori om makt. *Agora*, 20(3-4), 224-248. <https://doi.org/10.18261/ISSN1500-1571-2002-03-04-13>
- Dalland, O. (2020). *Metode og oppgaveskriving* (7. utg.). Gyldendal.
- Daro, D. A. & Harding, K. A. (1999). Healthy Families America: Using Research to Enhance Practice. *The Future of children*, 9(1), 152-176. <https://doi.org/10.2307/1602726>
- EMK. (1950). *Den europeiske menneskerettskonvensjon* (04-11-1950). Lovdata. https://lovdata.no/pro/#document/NL/lov/1999-05-21-30/KAPITTEL_2
- Fonagy, P., Gergely, G., Jurist, E. L. & Target, M. (2002). *Affect regulation, mentalization and the development of self*. Other Press.
- Fortson, B. L., Klevens, J., Merrick, M. T., Gilbert, L. & Alexander, S. P. (2016). Preventing child abuse and neglect: A technical package for policy, norm, and programmatic activities. *National Center for Injury Prevention and Control, Centers for Disease Control and Prevention*. <http://dx.doi.org/10.15620/cdc.38864>
- Gjertsen, P. Å. (Red.). (2007). *Forebyggende barnevern-Samarbeid for barnets beste*. Fagbokforlaget.
- Glavin, K. & Erdal, B. (2013). *Tverrfaglig samarbeid i praksis-Til beste for barn og unge i kommune Norge* (3. utg.). Kommuneforlaget.

- Gough, D., Oliver, S. & Thomas, J. (2012). *An introduction to systematic reviews*. SAGE.
- Hafstad, G. S. & Augusti, E. M. (Red.). (2019). *Ungdoms erfaringer med vold og overgrep i oppveksten: En nasjonal undersøkelse av ungdom i alderen 12 til 16 år* (NKVTS Rapport 4/2019). Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. <https://www.nkvts.no/rapport/ungdoms-erfaringer-med-vold-og-overgrep-i-oppveksten-en-nasjonal-undersokelse-av-ungdom-i-alderen-12-til-16-ar/>
- Halvorsen, T. (2018). Glimt fra tilknytningsteoriens historie. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 95(1), 50-69. <https://doi.org/10.18261/issn.1891-1838-2018-01-05>
- Heckman, J. (2006). Skill Formation and the Economics of Investing in Disadvantaged Children. *American Association for the Advancement of Science*, 312(5782), 1900-1902. DOI: [10.1126/science.1128898](https://doi.org/10.1126/science.1128898)
- Hansen, R. & Solem, M. B. (Red.). (2017). *Sosialt arbeid: en situert praksis*. Gyldendal akademisk.
- Honneth, A. (2008). *Kamp om anerkjennelse: om de sosiale konfliktenes moralske grammatikk*. PAX.
- Husby, I. S. D., Kiik, R. & Juul, R. (2018). Children's encounters with professionals - recognition and respect during collaboration. *European journal of social work*, 22(6), 987-998. <https://doi.org/10.1080/13691457.2018.1473841>
- Islam, S., Jaffee, S. R. & Widom, C. S. (2023). Breaking the Cycle of Intergenerational Childhood Maltreatment: Effects on Offspring Mental Health. *Child Maltreatment*, 28(1), 119-129. <https://doi.org/10.1177/10775595211067205>
- Killén, K. (2013). *Barndommen varer i generasjoner: forbygging er alles ansvar* (3. utg.). Kommuneforlaget.
- Kinge, E. (2012). *Tverretattlig samarbeid omkring barn: en kilde til styrke og håp?*. Gyldendal akademisk.
- Kvello, Ø. (2015). *Barn i risiko: Skadelige omsorgssituasjoner* (2. utg.). Gyldendal akademisk.
- Leer-Salvesen, P. (2021). *Etikk for profesjonelle*. Fagbokforlaget.
- Marshall, G., Winter, K. & Turney, D. (2020). Honneth and positive identity formation in residential care. *Child & family social work*, 25(4), 733-741. <https://doi.org/10.1111/cfs.12749>
- McCafferty, P. (2024). Children's Participation in Child Welfare Decision Making: Recognising Dichotomies, Conceptualising Critically Informed Solutions. *Child Care in Practice*, 30(2), 112-129. <https://doi.org/10.1080/13575279.2021.1896990>

- Merrick, M. T. & Guinn, A. S. (2018). Child Abuse and Neglect: Breaking the intergenerational link. *American journal of public health*, 108(9), 1117-1118. <https://ajph.aphapublications.org/doi/full/10.2105/AJPH.2018.304636>
- Metzler, M., Merrick, M. T., Klevens, J., Ports, K. A. & Ford, D. C. (2017). Adverse childhood experiences and life opportunities: Shifting the narrative. *Children and youth services review*, 72, 141-149. <http://dx.doi.org/10.1016/j.childyouth.2016.10.021>
- Nortvedt, M. W. (2007). *Å arbeide og undervise kunnskapsbasert: en arbeidsbok for sykepleiere*. Norsk sykepleierforbund.
- NOU 2017: 12. (2017). *Svikt og svik: Gjennomgang av saker hvor barn har vært utsatt for vold, seksuelle overgrep og omsorgssvikt*. Barne- og likestillingsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/contentassets/a44ef6e251cd443396588483e97402ab/nou/pdfs/nou201720170012000dddpdfs.pdf>
- NOVA. (2016). *Sosiale forskjeller i unges liv: Hva sier Ungdata-undersøkelsene?* (NOVA Rapport 3/16). Oslo: NOVA. <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/20.500.12199/5103/Sosiale-forskjeller-i-unges-liv-NOVA-Rapport-3-2016-18-april-.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Pelton, L. H. (2015). The continuing role of material factors in child maltreatment and placement. *Child Abuse & Neglect*, 41, 30-39. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2014.08.001>
- Thornquist, E. & Kirkengen, A. L. (2020). *Sammensatte lidelser: et samfunnsspeil*. Fagbokforlaget.
- Thrana, H. M. (2013). Kjærlighet: en kjernekompetanse i profesjonelt barnevernsarbeid?. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 90(1), 5-17. <https://doi.org/10.18261/ISSN1891-1838-2013-01-02>
- Willumsen, E. & Ødegård, A. (Red.). (2016). *Tverrprofesjonelt samarbeid: et samfunnsoppdrag* (2. utg.). Universitetsforlaget.

